

Azerbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm:

Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov
" 0 " 09 2025-ci il

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas : 050711 "Zootexniklik"

Fakultet: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zootexniklik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: "S/F: Zootexnikanın tarixi" (Azerbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin "Biologiya və kənd təsərrüfatı" elmləri bölməsi üzrə Elmi Metodiki Şurasında 2010-cu ildə təsdiq edilmişdir.)

Kodu: IPFS-B01

Tədris illi: II (2025/2026)

Semestr: III (payız)

Tədris yükü: Cəmi: 210 saat. Auditoriyadan kənar 135 saat: Auditoriya saati 75 saat. (45 müəhazirə; 30 saat seminar)

Tədris forması: əyani

Tədris dili : Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 7

Auditoriya N:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: biol.ü.f.d. dosent Qarayev Vəli Xanbaba oğlu

Kafedranın ünvanı : Lənkəran ş., Füzuli küç., 170-a

E-mail ünvanı: veli.qarayev@rambler.ru

III. Təvsiyyə olunan dərslik, dərs və vəsaiti metodik vəsaitlər:

1. Z.M.Salmanov, M.Ə.Məmmədov-Azərbaycanda heyvandarlığın və zootexniya elminin inkişaf tarixi, Gəncə 2009
2. Q.Q.Abdullayev, M.İ.Əliyev-Heyvandarlığın əsasları
3. S.A.Abbasov, R.T.Abbasov, S.N.Məmmədov-Maldarlığın əsasları və südçülük (dərslik) Bakı 2019
4. S.A.Abbasov, R.T.Abbasov, Genetika və seleksiyanın əsasları. Hədəf nəşrləri 2016

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədrisi vacib deyil.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə yanaşı başqa fənlərin tədris olunmasına ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Fənnin məqsədi və vəzifələri heyvandarlığın və zootexnikanın qədim sivilizasiyalardan müasir dövrdəki tarixi inkişaf mərhələlərini, zootexnikanın tətbiqi və əhəmiyyətini, heyvandarlığın davamlı inkişafı, ekoloji tarazlıq və müasir laboratoriya üsulları haqqında tələbələrə bilik verməkdir.

VII. Davamiyyətə dair tələblər:

Tələbələr fənn üzrə dərslərin keçirildiyi bütün auditoriya saatlarında (mühazirə, seminar və ya praktik) **müntəzəm iştirak etməlidirlər**. Semestr ərzində buraxılmış dərslərinin ümumi miqdarı, LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına **əsasən müəyyən edilmiş həddi aşarsa**, tələbə: Fənn üzrə **İmtahana buraxılmır** və həmin fənn üzrə **akademik borclu** sayılır. Davamiyyət müntəzəm yoxlanılır və əsas qiymətləndirmə komponentlərindən biri hesab olunur.

VIII. Qiymətləndirmə : Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə 20 bal; kollokviumların nəticələrinə görə 30 bal. Qiymətləndirmədə LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50 olmalıdır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzusunun metnini tam açar;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çətinliklər var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın ümumi miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədərki ballar əsasında) aparılır:

- 91- 100 bal - əla (A);
- 81- 90 bal - çox yaxşı (B);
- 71- 80 yaxşı (C);
- 61- 70 qənaətbəxş (D);
- 51-60 bal - kafi (E);

51-baldan aşağı - qeyri-kafi (F).

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduğu təqdirdə müvafiq qaydada haqqında tədbir görülür.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə-45 saat 30 saat seminar

S/n	Mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1	2	3	4
1	Mövzu.1. Giriş: Heyvandarlıq haqqında ümumi məlumat. Heyvandarlığın əsas sahələri və əhəmiyyəti. Plan: Heyvandarlığın insan cəmiyyətinə təsiri; təsərrüfat sahələri; sosial-iqtisadi əhəmiyyət.	2	
2	Mövzu 2: Qədim sivilizasiyalarda heyvandarlıq: Misir, Mesopotamiya, Hindistan, Çin. Plan: İlk evcilləşdirmə prosesi, qədim təsərrüfat texnologiyaları və təsir faktorları	2	
3	Mövzu 3: Qədim Yunan və Roma zootexnikası. Plan: Antik dövrdə heyvandarlıq, seleksiya və qulluq metodları.	2	
4	Mövzu 4: Orta əsrlərdə heyvandarlığın inkişafı. Plan: Feodal təsərrüfatları, İslam dünyasında heyvandarlıq nailiyyətləri.	2	
5	Mövzu 5: Yeni dövr və elmi əsasların yaranması (XVII–XVIII əsrlər) Plan: Elmi metodların tətbiqi, ilk zootexnika məktəbləri.	2	
6	Mövzu 6: XIX əsr – sənaye və zootexnika. Plan: Sənaye inqilabının təsiri, mexanizasiya və cinslərin yaxşılaşdırılması	2	
7	Mövzu 7: XX əsrdə zootexnikanın inkişafı. Plan: Genetik seleksiya, süni mayalanma, embriotransfer texnologiyaları.	2	
8	Mövzu 8: Azərbaycanın zootexnika tarixi. Plan: Yerli cinslər, bölgəsel təsərrüfat ənənələri, müasir nailiyyətlər.	2	
9	Mövzu 9: TDT ölkələrində zootexnika. Plan: TDT ölkələri arasında əməkdaşlıq, genetik mübadilə, iqtisadi potensial imkanları.	2	
10	Mövzu 10: Qida və məhsul istehsalında zootexnikanın rolu. Plan: Ət, süd, yumurta və digər məhsulların keyfiyyəti və iqtisadi dəyəri.	2	
11	Mövzu11: Heyvan xəstəlikləri və profilaktika tarixində zootexnika. Plan: Baytarlıq elminin formalaşması, tarixi mübarizə üsulları.	2	
12	Mövzu12: Modern laboratoriya və sahə zootexnikası. Plan: Gen mühəndisliyi, biotexnologiya, laboratoriya avadanlıqları.	2	

13	Mövzu 13: Davamlılıq və ekologiya tarixində zootexnika. Plan: Ekoloji balans, dayanıqlı təsərrüfat üsulları və bərpaedici heyvandarlıq.	2	
14	Mövzu 14: Qlobal zootexnika trendləri. Plan: Müasir çağırışlar: iqlim dəyişikliyi, qida təhlükəsizliyi, rəqəmsal zootexnika.	2	
15	Mövzu 15: Heyvandarlıqda beynəlxalq əməkdaşlıq və qlobal standartlar Plan: Beynəlxalq təşkilatların heyvandarlığa təsiri. Standartlaşma və sertifikatlaşdırma sistemləri. Qlobal ticarət və heyvandarlıq məhsullarının ixracı.	2	
16	Mövzu 16: Heyvandarlıqda qidalanma tarixi və inkişafı Plan: İlk heyvan qidalanma üsulları və əsas qida maddələri. Qidalanmanın heyvanların məhsuldarlığına təsiri. Müasir heyvan qidalanması texnologiyaları və rasyonların tərkibi.	2	
17	Mövzu 17: Heyvandarlıqda çoxalma texnologiyalarının inkişaf tarixi Plan: Təbiəti çoxalma və erkən süni mayalanma üsulları. Genetik resursların qorunması və çoxaldılması. Embriotransfer və müasir çoxalma texnologiyalarının tətbiqi.	2	
18	Mövzu 18: Heyvandarlıqda seleksiya və cinslərin yaxşılaşdırılması tarixi Plan: Seçmə və seleksiya metodlarının inkişaf mərhələləri. İlk cins yaxşılaşdırma proqramları. Müasir genetik seleksiya və molekulyar üsullar.	2	
19	Mövzu 19: Heyvandarlıqda texnologiyanın tətbiqi və innovasiyalar Plan: Mexanizasiya və avtomatlaşdırma tarixi. Rəqəmsal texnologiyalar və heyvanların sağlamlıq monitorinqi. Geoinformasiya sistemləri və data analizinin rolu.	2	
20	Mövzu 20: Heyvandarlıq məhsullarının emalı və keyfiyyətin artırılması tarixi Plan: Ət, süd və digər məhsulların ilkin emalı üsulları. Keyfiyyət nəzarət və standartların formalaşması. Müasir emal texnologiyaları və bazar tələbatı.	2	
21	Mövzu 21: Heyvandarlığın ekoloji aspektləri və davamlı inkişaf tarixi Plan: Heyvandarlığın ətraf mühitə təsiri. Ekoloji zootexnika və dayanıqlı təsərrüfat modelləri. Bərpaedici heyvandarlıq texnologiyaları.	2	

22	Mövzu 22: Heyvandarlıqda insan faktorunun rolu və təhsil tarixi Plan: Heyvandarlıqda peşəkar kadrların hazırlanması. Elmi-tədqiqat müəssisələrinin tarixi və rolu. Müasir təhsil və ixtisaslaşma proqramları.	2	
23	Mövzu 23: Yekun mühazirə və müzakirə. Plan: Ümumi təkrar, tələbə təqdimatları, açıq müzakirə və yekun dəyərləndirmə.	1	
Cəmi:		45 saat	

Nö	Laboratoriya	Saat	Tarix
1.	Mövzu: 1 Heyvandarlığa ümumi baxış və onun insan cəmiyyətinə təsiri. Heyvandarlığın tarixi və əsas sahələri Mənbə(1,2)	2	
2.	Mövzu: 2 : Qədim sivilizasiyalarda heyvandarlıq: Misir, Mesopotamiya, Hindistan, Çin. İlk əhliləşdirilmə prosesi Mənbə(1,2)	2	
3.	Mövzu: 3 Qədim Yunan və Roma zootexnikası. Antik dövrdə heyvandarlıq Mənbə(1,2)	2	
4.	Mövzu: 4 Orta əsrlərdə heyvandarlığın inkişafı və İslam dünyası. İslam mədəniyyətində heyvandarlıq nailiyyətləri Mənbə(1,2)	2	
5.	Mövzu: 5 Yeni dövr və elmi əsasların yaranması (XVII–XVIII əsrlər). İlk zootexnika məktəblərinin yaranması Mənbə(1,2)	2	
6.	Mövzu: 6 XIX əsrdə sənaye inqilabı və zootexnika. Sənayenin təsiri və mexanizasiya Mənbə(1,2)	2	
7.	Mövzu :7 XX əsrdə zootexnikanın inkişafı və genetik seleksiya. Genetik seleksiya və süni mayalanma Mənbə(1,2)	2	
8.	Mövzu: 8 Azərbaycanın zootexnika tarixi və müasir nailiyyətlər. Yerli cinslər və təsərrüfat ənənələri Mənbə(1,2)	2	
9.	Mövzu:9 TDT ölkələrində zootexnika və regional əməkdaşlıq. İqtisadi potensial və əməkdaşlıq Mənbə(1,2)	2	
10.	Mövzu:10 Heyvandarlıqda qidalanma tarixi və müasir inkişaf. Qidalanma üsullarının tarixi Mənbə(1,2)	2	
11.	Mövzu: 11 Heyvandarlıqda çoxalma texnologiyalarının inkişafı. Süni mayalanma və embriotransfer Mənbə(1,2)	2	

12.	Mövzu:12 Heyvandarlıqda seleksiya və cinslərin yaxşılaşdırılması tarixi. Seleksiya metodları Mənbə(1,2)	2	
13.	Mövzu:13 Heyvandarlıqda texnologiyaların tətbiqi və innovasiyalar. Mexanizasiya və avtomatlaşdırma Mənbə (1,2)	2	
14.	Mövzu:14 Heyvandarlığın ekoloji aspektləri və davamlı inkişaf. Ətraf mühitə təsir Mənbə (1,2)	2	
15.	Mövzu:15 Heyvandarlıqda beynəlxalq əməkdaşlıq və global standartlar. Global standartlar və sertifikatlaşdırma Mənbə (1,2)	2	
Cəmi:		30 s.	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Respublikada heyvandarlıq, zootexniyanın inkişaf səviyyəsi ilə yanaşı, həm də ictimai-iqtisadi formasiyalar üzrə cəmiyyətin inkişafında rolunu olmuş ölkələrdə, o cümlədən TDT üzv dövlətlərdə tarixinin tələbələrə öyrədilməklə onların bütün növ kənd təsərrüfatı heyvanlarının inkişaf səviyyəsi haqqında bilgilərinin artırılması.

Zootexniyanın, heyvandarlığın ayrı-ayrı fəaliyyət sahələrində fəaliyyətinin hazırkı vəziyyəti ilə keçmiş dövrlərini öyrənmək baxımından zootexniyanın tarixini öyrənmək.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Zootexniyanın, heyvandarlığın tarixini öyrənmək.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. I.Kollektiv sualları:

1. Heyvandarlığın əsas sahələri hansılardır?
2. Heyvandarlığın sosial-iqtisadi əhəmiyyəti nədən ibarətdir?
3. Qədim Misirdə heyvandarlığın rolu nə olmuşdur?
4. Mesopotamiyada heyvanların əhliləşdirilməsi necə aparılırdı?
5. Qədim Hindistanda heyvandarlığın xüsusiyyətləri hansılardır?
6. Qədim Çin təsərrüfatında heyvanlardan necə istifadə olunurdu?
7. Antik Yunanıstanda heyvan seleksiyası necə aparılırdı?
8. Roma imperiyasında hansı zootexnik metodlardan istifadə olunurdu?
9. Orta əsr feodal təsərrüfatlarında heyvandarlıq nə vəziyyətdə idi?
10. İslam dünyasında heyvandarlıq elminin inkişafı nə ilə xarakterizə olunurdu?
11. Elmi əsaslarla heyvandarlığın inkişafı hansı dövrdə başladı?
12. İlk zootexnika məktəbləri harada yaradılmışdır?
13. Sənaye inqilabı heyvandarlığa hansı təsirləri göstərmişdir?
14. XIX əsrdə mexanizasiya heyvandarlıqda nə kimi üstünlüklər yaratdı?
15. XX əsrdə zootexnikanın inkişafında hansı texnologiyalar tətbiq olunurdu?

II. Kollektivium sualları:

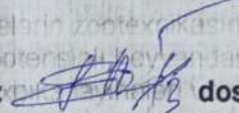
1. Azərbaycanda hansı yerli heyvan cinsləri mövcuddur?
2. Regionlara görə heyvandarlıq sahələrinin paylanması necədir?
3. Müasir dövrdə Azərbaycanda zootexnika sahəsində hansı nailiyyətlər var?
4. TDT ölkələrində heyvandarlıq sahəsində əməkdaşlıq necə aparılır?
5. Genetik mübadilənin üstünlükləri nələrdir?
6. Heyvandarlıq məhsulları qida təhlükəsizliyinə necə təsir edir?
7. Ət və süd məhsullarının keyfiyyəti hansı meyarlarla müəyyən olunur?
8. Baytarlıq elminin tarixi inkişafı necə olmuşdur?
9. Müasir profilaktik tədbirlərə hansı nümunələr daxildir?
10. Gen mühəndisliyi heyvandarlıqda hansı məqsədlə tətbiq olunur?
11. Biotexnologiya zootexnikaya nə kimi töhfələr verir?
12. Ekoloji balans heyvandarlıqda necə qorunur?
13. Davamlı heyvandarlıq nə deməkdir?
14. Qlobal zootexnika trendləri hansılardır?
15. Rəqəmsal zootexnikanın üstünlükləri nələrdir?

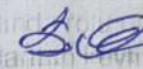
XV. Fənn üzrə imtahan sualları:

1. Heyvandarlıq nədir və hansı sahələri əhatə edir?
2. Heyvandarlığın kənd təsərrüfatındakı rolu nədən ibarətdir?
3. İnsan cəmiyyətinin inkişafında heyvandarlığın tarixi əhəmiyyəti nə olmuşdur?
4. Müasir heyvandarlığın əsas təsərrüfat sahələrini sadalayın.
5. Heyvandarlığın sosial-iqtisadi faydaları nələrdir?
6. İlk əhliləşdirilən heyvanlar hansılar olmuşdur və bu proses harada baş vermişdir?
7. Qədim Məsirdə heyvandarlığın təsərrüfata təsiri nədən ibarət idi?
8. Mesopotamiyada heyvanların əhliləşdirilməsində hansı metodlardan istifadə olunurdu?
9. Qədim Hindistanda heyvandarlıq hansı dini və sosial aspektlərlə bağlı idi?
10. Çin sivilizasiyasında heyvanlardan təsərrüfatda hansı məqsədlərlə istifadə edilirdi?
11. Antik Yunanıstanda heyvan seleksiyası necə aparılırdı?
12. Qədim Romada heyvanlara qulluq üçün hansı zootexnik üsullar tətbiq edilirdi?
13. Antik dövrdə maldarlıq və atçılıq sahəsində hansı inkişaf baş vermişdir?
14. Yunan və Roma dövrlərində heyvandarlığın ictimai rolu nə idi?
15. Seleksiya anlayışı qədim sivilizasiyalarda necə formalaşmışdır?
16. Feodal təsərrüfatlarında heyvandarlığın əsas xüsusiyyətləri nələr idi?
17. Orta əsrlərdə heyvanların qışlama şəraitində saxlanması necə həyata keçirilirdi?
18. İslam dünyasında heyvandarlıq elmi necə inkişaf etmişdir?
19. Müsəlman alimlərin heyvandarlıq sahəsində töhfələri nələr olmuşdur?
20. Orta əsrlərdə heyvan məhsulları ilə bağlı hansı ticarət formaları mövcud idi?
21. Elmi əsaslarla heyvandarlıq hansı dövrdə inkişaf etməyə başlamışdır?
22. XVII-XVIII əsrlərdə ilk zootexnika məktəbləri harada yaradılmışdır?
23. Bu dövrdə tətbiq olunan yeni metodlar heyvandarlığa necə təsir göstərmişdir?
24. Elmi yanaşmanın tətbiqi heyvan məhsuldarlığını necə dəyişdirmişdir?
25. İlk zootexnik biliklər hansı elm sahələri ilə əlaqəli olmuşdur?
26. Sənaye inqilabı heyvandarlıqda hansı əsas dəyişikliklərə səbəb olmuşdur?
27. XIX əsrdə cinslərin yaxşılaşdırılması üçün hansı metodlardan istifadə olunmuşdur?
28. Heyvandarlıqda mexanizasiya nə zaman və necə tətbiq edilməyə başlanmışdır?
29. Sənayeləşmə heyvan məhsullarının bazara çıxarılmasına necə təsir etmişdir?
30. Bu dövrdə texnoloji inkişaf zootexnikaya hansı imkanları yaratdı?
31. Genetik seleksiya texnologiyası nədir və necə tətbiq edilir?
32. Süni mayalanma texnologiyası heyvandarlıqda nə kimi üstünlüklər yaradır?
33. Embriotransfer metodu nədir və hansı heyvan növlərində istifadə olunur?
34. XX əsrdə heyvandarlıq məhsuldarlığının artırılmasına yönəlik hansı innovasiyalar tətbiq olunmuşdur?

35. Bu texnologiyaların iqtisadi və bioloji riskləri hansılardır?
36. Azərbaycanda ən qədim yerli heyvan cinslərini sadalayın.
37. Azərbaycanın bölgələrində formalaşmış təsərrüfat ənənələri hansılardır?
38. Azərbaycan zootexnikasının inkişafında hansı alimlərin rolu olmuşdur?
39. Müasir dövrdə Azərbaycanda heyvandarlıq sahəsində hansı nailiyyətlər əldə olunmuşdur?
40. Azərbaycan cinslərinin iqlim şəraitinə uyğunlaşdırılmasında hansı tədbirlər görülür?
41. TDT ölkələri arasında heyvandarlıq sahəsində hansı əməkdaşlıq formatları mövcuddur?
42. Genetik mübadilə bu ölkələrin zootexnikasına necə təsir edir?
43. TDT ölkələrinin iqtisadi potensialı heyvandarlıq sahəsində necə istifadə olunur?
44. Bu ölkələrdə orta q zootexnika layihələri varmı?
45. TDT daxilində cins heyvanların mübadiləsi hansı meyarlarla tənzimlənir?
46. Zootexnikanın qida istehsalında rolu nədir?
47. Ət, süd və yumurta məhsullarının keyfiyyətinə təsir edən əsas amillər hansılardır?
48. Baytarlıq elmi necə formalaşmış və inkişaf etmişdir?
49. Rəqəmsal zootexnika nədir və hansı sahələrdə tətbiq olunur?
50. Dayanıqlı heyvandarlıq modeli hansı ekoloji və iqtisadi üstünlüklərə malikdir?

"S/F: Zootexniyanın tarixi" fənninin sillabusu 050711 "Zoomühəndislik" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri" kafedrasında müzakirə edilərək (12 sentyabr 2025-ci il 01 sayılı protokol) təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi: **dos. V. X. Qarayev**

Kafedra müdiri: **dos. R. M. Bilalov**

Fənn müəllimi: **dos. V. X. Qarayev**

Kafedra müdiri: **dos. R. M. Bilalov**